verzonden aan NRC

ALLES DRAAIT OM ALPHA

In de discussie die over dit thema is ontstaan is m.i. het wezenlijke niet gezegd. En ik vind dat de leerlingen die het aan de orde stelden recht hebben op een antwoord.

Het boeit mij, o.a. omdat ik destijds alpha en beta heb gedaan (op het Leidse gymnasium) en dus beide sectoren een beetje ken. Ik ben klassieke talen gaan studeren (daar waren trouwens vijf studenten die alpha én beta gedaan hadden), en vandaar weer een beetje afgedwaald naar een beta-achtig vak, de vergelijkende Indo-Europese taalwetenschap.

Een paar dingen vooraf. De Encyclopedia Britannica aanschaffen is voor iedereen nuttig, voor alpha's net zo goed als voor beta's; dus dat is geen punt. - "Je wilt je leven niet slijten in een onderzoekslaboratorium." Een uitspraak die ik zó niet begrijp: onderzoek is het mooiste wat er is; dat geldt voor alpha's evenzeer als voor beta's. Iets nieuws uitzoeken, ontdekken op het gebied dat je interesseert, wat kan er mooier zijn? Denk je aan saai, routine-werk? Ja, dat heb je natuurlijk ook, en altijd; en het moet gebeuren. - Over creativiteit werd ook onduidelijk gesproken. Op alle terreinen, alpha en beta, wordt creativitieit het hoogst gewaardeerd. Natuurlijk, het aantal mensen dat instaat is iets nieuws op te zetten, is altijd kleiner, die mensen zijn dus gezocht en gewaardeerd. De waardering voor vernieuwing is misschien een van de meest typische eigenschappen van onze cultuur, en de oorzaak dat we zo ongelooflijk veel bereikt hebben. Wie wil er niet creatief zijn?

Er werd gesproken over de waardering voor de vakgebieden. Wat is moeilijker? (Het gaat daarbij natuurlijk niet over persoonlijke waardering.) Ik denk dat beta-studies inderdaad moeilijker zijn. Je ziet daar nu eenmaal - ik was vier jaar leraar - dat een leerling ondanks alle inzet, het niet aan kan. Logisch dat decanen waarschuwen: als het fout gaat, is dat voor iedereen erg vervelend, en voor de betrokkene het meest. Maar het mag natuurlijk niet zo zijn dat iemand die een beta-studie wil die mogelijkheid niet krijgt. Maar gebeurt dat nog in deze tijd van mondigheid? Als je een beta studie wil, dan doe je dat toch? Dat beta-studies door de overheid of in de maatschappij zouden worden ontmoedigd, lijkt me onzin: de noodzaak van beta'studies is evident. Wie zou dat niet inzien? Onze gehele wereld hangt af van (beta)wetenschap en techniek! Dat weet toch een kind? En het aanzien van deze vakken is - terecht - enorm; daar hoeven we geen superlatieven meer voor te bedenken. - Dat leerlingen niet weten wat er voor beroepsmogelijkheden zijn met beta-studies lijkt me ook onzin. Iedereen heeft toch wel een kennis die je daarover kunt vragen, er is toch Internet enz.?

"Waarom wordt er niet meer aandacht gegeven aan de ontdekkingen van de Grieken op het gebied van de exacte wetenschappen?" Ik heb als student een college Griekse astronomie gevolgd bij (de beroemde) prof. Dijksterhuis. Maar het was me gewoon te moeilijk, ook al was ik beta (het lag niet aan prof. Dijksterhuis). Zo zijn er vaak praktische bezwaren. Laat ik ook een voorbeeld op alpha terrein geven. Studenten Grieks vroegen eens hun hoogleraar waarom ze niet meer Aristoteles kregen. Antwoord: "Dat is te moeilijk voor jullie." Ik heb die hoogleraar goed gekend en weet dat het niet aan zijn goede wil lag, maar gewoon zijn ervaring was. Over hetzelfde probleem: er werd opgemerkt dat de NRC in zijn boeken-rubriek altijd alpha-boeken bepreekt. M.i. is dat niet waar, maar weer geldt: teveel lezers zouden moeten afhaken. Ik probeer best wel meer beta-achtige artikelen te lezen, maar moet het vaak halverwege opgeven. Natuurlijk moet er ook aandacht besteed worden aan beta-onderwerpen, maar het is gewoon in de praktijk vaak niet doenlijk, er is teveel, vaak zeer gedetailleerde voorkennis nodig; en een krant moet wel zijn lezers vasthouden. Dit illustreert overigens goed waarom beta-vakken te moeilijk zouden zijn: vaak zijn ze dat gewoon, zeker voor wie er zich niet regelmatig mee bezighoudt. We willen allemaal wel alles, maar dat is niet haalbaar.

Plato schreef boven de Akademie: "Laat niemand hier binnengaan zonder wiskunde." Dat wiskunde fundamenteel is, is volstrekt duidelijk. De beta-wereld is buitengewoon boeiend. Maar het is niet voor iedereen weggelegd. Dat is de praktijk.

Maar de centrale vraag in de discussie was mijns inziens waarom (alpha-)cultuur de boventoon voert. Daarop is geen antwoord gekomen, en ik vind dat dat duidelijk moet zijn. Mijn antwoord is: ja natuurlijk, dat spreekt vanzelf.

Dat ~~moet~~ *is* omdat 'cultuur' gaat over de vraag waar de mens staat. Wat hij hier doet. Over hoe het zo gekomen is, en dus of het niet anders kan. Over wat er aan de hand is in de wereld. Over stromingen, ideeën, ideologieën, waarmee we te maken hebben. Het gaat over de relaties tussen mensen, over verantwoordelijkheden - die iedereen heeft. Over wat de mens raakt, wat hem roert, ontroert. Over de keuzes die de mens moet maken; over de keuzes die jij moet maken. Over gen-therapie, over euthanasie, over de multiculturele samenleving. Er is nogal wat aan de orde tegenwoordig. Over de manier waarop je daar over moeten denken, wat gezond denken is. Over de vraag wie daarover beslist. De beta-vakken gaan over De Wereld buiten ons; de alpha-vakken over De Mens. En de meeste mensen zijn allereerst geinteresseerd in de mens.

Een goed voorbeeld vind ik de astronomie. Wat we er van weten is ongelooflijk. En dat is ontzettend boeiend. Maar het heeft ook zo duidelijk het probleem dat het te ver van ons af staat; het is zo on-menselijk, zo overweldegend, dat het me vaak beangstigt.

"Cultuur is de luxe van een samenleving." zei iemand. Dan vernauw je 'cultuur' tot de schone kunsten, maar onder cultuur verstaan we veel meer. Cultuur is alles, zoals ik boven schetste. De kunsten zijn de uitdrukking daarvan, van wat de mensen bezielt, benauwt, verrukt. 'Cultuur' is nodig voor de democratie, en dat is nu eenmaal de manier waarop mensen met elkaar om moeten gaan: anders gebeuren er ongelukken. En voor democratie is 'cultuur' nodig, kennis, bezinning, inzicht, een oordeel.

Er waren geluiden tegen geschiedenis. Iedereen mag natuurlijk zijn interesse en zijn desinteresses hebben, maar in het algemeen geldt dat geschiedenis absoluut nodig is, m.i. op veel groter schaal dan nu op scholen mogelijk is. Iedereen moet weten wat er begeurd is, hoe dat gekomen is, wat er fouit is gegaan, hoe het komt dat we steeds weer dezelfde fouten maken. We hebben het allemaal al zo vaak gezien, en daar kunnen we uit leren, weten wat (on)haalbaar is, wat (on)verstandig is, wat (on)rechtvaardig is, wat gewoon fout was, wat waanzinnig was. Ik weet wel dat we hardleers zijn, dat we als maar dezelfde fouten maken, maar inzicht in hoe het werkt, gewoon kennis van wat er gebeurd is en dus weer kan gebeuren, is de enige weg naar verbetering. Vergeet niet dat we al ontzettend veel geleerd hebben: kijk maar eens terug naar hoe vroeger over allerlei dingen gedacht en gesproken werd. Hoewel we niet alleen maar vooruitgang boeken, zou je voor geen geld terug willen naar de situatie, de verhoudingen van zelfs maar vijftig of honder jaar geleden - die laatste jaren tonen natuurlijk een stormachtige ontwikkeling.

De vraag werd gesteld wat je nu kunt met die alpha-vakken. Misschien niet zo veel, maar ze zijn wel noodzakelijk. In de eerste plaats moet die cultuur worden doorgegeven. En liefst zo dat volgende generaties er mee verder kunnen komen. Ook de kennis van De Wereld behoort tot de cultuur die moet worden doorgegeven. Denk aan ons begrip van de positie van de mens ten opzichte van het dier; de ontdekking van de herkomst van de mens was een geweldige doorbraak, die vergaande consequenties had voor ons denken. Maar op alle punten die ik noemde moet de 'cultuur' worden bijgehouden, doorgegeven, verbreid, verdiept, uitgewerkt.

Wie geinteresseerd is in beta-vakken moet die natuurlijk gaan studeren. Als je zo bevoorrecht bent beta-vakken aan te kunnen, probeer zoveel moegelijk op te nemen van de

'cultuur', van wat de wereld drijft, bezielt, de moeite waard maakt. Maar, zoals ik heb geprobeerd aan te geven, het *gaat* om 'alpha-cultuur'. Het gaat om de vraag wat wij er mee doen, wat wij er van maken. Om de wijze waarop wij omgaan met wat we kunnen. Op die vraag komt het steeds weer aan.

Leiden,
9 juni 2003

R.S.P. Beekes,
em. hgl. Vergelijkende Indo-Europese taalwetenschap
te Leiden

Rijnsburgerweg 88,
2333 AD Leiden.